

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.146
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

кандидата філологічних наук, доцента
БЛИК ОЛЬГИ ІГОРІВНИ

на дисертаційну роботу
КРАСІВСЬКОГО ОРЕСТА МИХАЙЛОВИЧА
**«СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ
МАСМЕДІЙНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

**1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами**

Дисертаційна робота Красівського О.М. присвячена вивченню важливого питання сучасної лінгвістики – виявленню структурних, семантичних та функціональних особливостей термінів медіасфери. Мова масмедіа постійно змінюється, збагачуючись новими термінами, які стають не лише відображенням технологічних та культурних новацій, але й суттєвим фактором у формуванні загального мовного середовища. Такі терміни стають необхідними для дослідження, оскільки вони відображають наше розуміння сучасної реальності та структуру нашої комунікації.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що його об'єктом є термінологія масмедійної сфери сучасної англійської мови, а предметом – терміни медіасфери у структурному, семантичному та функціональному аспектах. Не менш важливим показником своєчасності дослідження є те, що середовищем, в якому актуалізуються досліджувані терміни, є одна з найвпливовіших сфер, що характеризується значною суспільною вагою, – медійний дискурс.

Дисертаційне дослідження здійснено в рамках колективної теми науково-дослідних робіт «Структурно-семантичні і функціональні характеристики іноземномовної термінології» (шифр теми: 011U005530). Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана

Франка, протокол № 58/11 від 28.11.2018 р., й уточнено, протокол № 22/11 від 24.11.2021р.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, достовірні та мають зв'язок із результатами дослідження, базуються на застосуванні сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Вибірка матеріалу для аналізу нараховує 1420 термінів зі сфери медіа, відібрані з англо-англійських тлумачних словників, корпусів інтернет ресурсів і спеціальних текстів сучасної англійської мови, що свідчить про ґрунтовність і надійність результатів.

Перший розділ «Теоретичні основи дослідження термінів масмедійної сфери в англійській мові» присвячений вивченню та огляду праць вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення основних понять, які утворюють категорійно-поняттєвий апарат дослідження терміна масмедійної сфери. У цьому розділі розглянуто еволюцію термінів, теоретико-методологічні засади та напрями дослідження термінології мас-медійної сфери у сучасній англійській мові.

У другому розділі дисертації – «Методологія та методика дослідження термінів мас-медійної сфери» – проаналізовано основні методи вивчення термінів та виокремлено ті, що використовувалися у роботі для комплексного аналізу терміна масмедійної сфери (метод вибірки, описовий метод, метод аналізу словникових дефініцій, семантичний метод, метод лінгвістичного спостереження та інші), описано принцип відбору матеріалу дослідження та наведені етапи дослідження англійських термінів. У цьому ж розділі автор детально описує апробовану у своїх наукових дослідженнях методику «значення – смисл», яка уможливорює виокремлення у терміні стабільного незмінного компонента у парадигматиці мови та змінні компоненти у синтагматиці мовлення, що сприяє належному розумінню термінів масмедійної сфери сучасної англійської мови.

Третій розділ дисертаційного дослідження – «Структурні та смислові компоненти утворення термінів масмедійної сфери» – розкриває термінологічний потенціал моно- та полісеманта сфери масмедіа. Автор також аналізує особливості термінів, утворених за допомогою конверсії, яка є одним з найпродуктивніших способів поповнення термінологічного фонду мас-медійної сфери сучасної англійської мови. Окрему увагу приділено метафорі, як важливій формі проникнення у внутрішню суть фахового терміна, що відображає його структуру, семантичний та функціональний потенціал.

Четвертий розділ «Семантичні та функціональні параметри термінів масмедійної сфери» присвячений дослідженню синонімічно-антонімічних зв'язків у процесі формування англійської терміносистеми мас-медійної сфери. Автор описує основні процеси поповнення термінів мас-медійної сфери й аналізує семантико-функціональний потенціал неологізмів та запозичень в англійській мові мас-медійної сфери у площині поповнення словникового запасу.

Структура та зміст рецензованої праці є чіткою, вмотивованою і демонструють комплексний характер проведеної дисертантом роботи. Виділення чотирьох розділів повністю відповідає потребам цього дослідження. Дисертація також містить анотації двома мовами, список опублікованих праць автора, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаної літератури (292 позиції), список використаних лексикографічних праць – 30 найменувань, і додаток, який включає праці автора, що відображають основні положення дисертації.

Уважаємо, що загалом мета дослідження успішно досягнута. Чіткість та надійність методики, значний емпіричний матеріал та ретельність його аналізу, обґрунтованість теоретичних положень та повнота висновків дають усі підстави вважати результати дослідження достовірними та вагомими.

3. Новизна наукових положень і одержаних результатів

Науковий новаторський внесок дисертації полягає в комплексному висвітленні категорійно-поняттєвого та термінологічного апарату масмедійної сфери, а саме – у проведенні аналізу прихованого змісту масмедійних термінів, у розкритті процесів виникнення нових значень та уявлення їхньої семантики, а також у формулюванні нових науково-методологічних тенденцій у розвитку професійної мови масмедіа.

У процесі дослідження автор одержує низку нових результатів, які узагальнюються в положеннях, що виносяться на захист. Ці положення є логічними та послідовними: перше положення визначає термінологію мас медіа як лексичний пласт, у якому найвиразніше актуалізуються результати інноваційних, неологічних процесів, запозичень, міжмовних впливів і контактування мов, семантичний вектор, який еволюціонує від лексикографічних джерел (у статистичній) до його реалізації у динаміці (спеціальних текстах) сучасної англійської мови.

Друге положення розкриває суть терміна мас медіа, який витлумачується як слово або словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної спеціальної галузі науки і техніки, які вступають у системні зв'язки з іншими словами та словосполученнями, утворюють разом з ними в кожному окремому

випадку та часі цілісну терміносистему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та емоційно-експресивною нейтральністю.

У третьому положенні заявлено, що лексико-семантичний аналіз термінів масмедійної сфери відзначається системністю і конкретністю взаємопов'язаних та взаємозумовлених структурних елементів, що становлять інтеграційне ціле, а системність термінів масмедіа допомагає уникнути полісемії і набуті моносемності у межах відповідного термінологічного поля.

Четверте положення аргументує семантичну характеристику терміна і визначає, що інваріантне значення терміна масмедіа виконує роль чинника міжсистемного функціонування, тобто входить як базова складова в обсяг термінологічного словосполучення, виконує при цьому функцію семантичного ядра (інваріанта), конкретизуючи і деталізуючи спеціальне значення терміна масмедійної сфери, уточнюючи інформацію на підставі диференційної ознаки.

П'яте положення розкриває метафоричну характеристику масмедійної терміносистеми. Використання метафор у фаховій мові масмедіа увиразнює й надає їй нового семантичного колориту, є важливим фактором передачі внутрішніх смислів у процесі фахового ситуативного мовлення, Метафорика масмедійної терміносистеми відображає її внутрішню сутність у плані структури, семантики та функціонального потенціалу як одне ціле, без втрати його значення.

У шостому положенні здобувач трактує неологізм масмедійної сфери як нове слово (стійке терміносполучення) за формою або за змістом, новостворений термін або фраза, що перебувають у процесі входження у загальне використання, ще не включені до державного стандарту реєстрації, кодифікації та стандартизації фахової мови.

Сьоме положення розкриває роль запозичення масмедійних термінів, яке є елементом міжмовних впливів, що проникли з однієї мови до іншої внаслідок мовних контактів, а також сам процес контактування мов. Запозичення масмедійних термінів з інших мов пояснюється потребою експлікувати реалії науково-технічного процесу чи наукові досягнення мови донора та репіцієнта.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Дисертаційна робота виконана у руслі антропоцентричної парадигми лінгвістики і базується на дослідженнях з термінознавства, лінгвістики, семантики, термінології. Здобувач комплексно описав термін із властивим йому абстрагованим інваріантним компонентом, який набуває різних контекстуальних диференційних смислів, та іманентними ознаками, які є комунікативно-релевантними та забезпечують функційні можливості терміна

у фаховій реалізації. Цікавою є ідея автора про те, що саме узагальнене, абстраговане інваріантне значення терміна уможлиблює “міграцію” терміна з однієї терміносистеми в іншу, функціонуючи водночас як загальноживане слово, і як термін спеціальної сфери. Обґрунтованим та виправданим є вибір методики “значення-смысл” для дослідження диференціації термінологічного значення та його додаткових семантико-диференційних ознак, що дає змогу здобувачу детально проаналізувати терміни та виокремити стабільний інваріантний компонент від змінних екстралінгвістичних понять, які позначаються інваріантним значенням.

Практичне значення цієї роботи полягає у можливості використання її основних ідей на лекційних курсах з медіалінгвістики, лексикології, у спеціальних курсах з термінознавства сучасної англійської мови, а також при укладанні словників галузевих термінів.

5. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

За результатами наукового дослідження опубліковано 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті наукових періодичних виданнях інших держав, 3 праці апробаційного характеру; публікації дисертанта пропорційно й повно висвітлюють зміст усіх чотирьох розділів дисертації.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Дисертаційна робота і публікації здобувача ступеня доктор філософії Красівського О.М. не містять проявів академічної недоброчесності. Текст містить посилання на джерела інформації, що відповідає вимогам законодавства України щодо авторських прав та суміжних прав.

7. Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації

Текст анотацій українською та англійською мовами є ідентичним та показує основні положення дисертаційного дослідження. Анотація не включає інформації та матеріалів, які б були відсутні у тексті роботи. Обидва документи оформлені та укладені відповідно до вимог, що встановлені Міністерством освіти і науки України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертаційної роботи

Даючи позитивну оцінку науковим здобуткам автора та їхній практичній значущості, важливо вказати на окремі зауваження, що мають дискусійний характер та є підставою для їхнього обговорення, зокрема:

1) У розділі 3.1 автор стверджує, що найпоширенішими в смисловому термінотворенні масмедіа є такі високопродуктивні моделі як Adj + N, дещо нижчий рівень рекурентності виявив термін, що формується за моделлю N+N (с. 78). Чи були терміни, утворені за іншими моделями, якщо так, то чому вони не вказані у роботі?

2) У розділі 3.2 «Феномен конверсивності в утворенні термінів масмедіа» автор наводить приклади термінів, утворених за конверсійною моделлю $N \rightarrow V$ з аналізом та поясненням цих термінів (с. 83-85). Що стосується механізму утворення термінів прикметників від іменників, то тут автор наводить різні думки дослідників, але не дає детального пояснення прикладів з власної вибірки. Вважаємо, що у роботі варто було б проаналізувати кілька термінів, утворених за різними конверсійними моделями з акцентом на тій імпліцитно прихованій інформації, яка актуалізується в масмедійних текстах.

3) Пояснення потребують деякі метафори, згадані в роботі. На думку автора, метафори, що використовуються у фаховій мові масмедійної сфери трансформуються і пристосовуються до нового змісту, а використання метафор у фаховій мові надає їй нового семантичного наповнення та забарвлення. Тому виникає запитання: як трансформувалися у масмедійному дискурсі такі загальноживані метафори, як *to spill the beans* – видати секрет; *to paint the devil blacker than he is* – згущувати фарби? Окрім того, оскільки автор згадує концептуальну метафору, у роботі для опису ролі метафоризації у творенні терміна варто було б використати теорію концептуальної метафори та методика відтворення метафор, запропоновані Дж. Лакоффом.

4) В опонованій праці варто було б візуально представити результати аналізу матеріалу досліджень у вигляді таблиць, схем, які б відображали основні твердження і висновки 3 і 4 розділів (наприклад, таблиця термінів, запозичених з французької, німецької та інших мов, порівняння їхніх кількісних показників тощо).

5) У тексті роботи потрібно усунути стилістичні та пунктуаційні огріхи, а також окремі недоліки в оформленні посилань і списку використаної літератури.

Проте вищевикладені міркування мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної праці Красівського Ореста Михайловича, що є самостійним завершеним дослідженням, в якому запропоновано рішення актуальної для лінгвістики проблеми функціонування термінів в сучасній англійській мові. Робота виконана на високому науковому рівні, відзначається науковою новизною, має суттєве теоретичне значення для досліджень у галузі лінгвістики та широкі перспективи застосування.

9. Загальний висновок і оцінка дисертації

Підсумовуючи, хочу наголосити, що дисертація Красівського О. М. є актуальною, концептуально завершеною науковою працею, нові, методологічно обґрунтовані результати якої мають суттєве теоретичне та прикладне значення, слугуючи внеском у таку галузь мовознавства, як термінознавство.

Дисертаційна робота Красівського Ореста Михайловича на тему: **«СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ МАСМЕДІЙНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»** відповідає спеціальності 035 «Філологія» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40, а її автор – Красівський Орест Михайлович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
англійської філології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ольга БІЛИК